

עודד וולקשטיין

הערה לסיפור "אנה תלך ומאין תבוא?"

ג'ויס קרול אוטס, ילידת 1938, פירסמה את ספרה הראשון ב-1963. למעלה מחמישים רומאנים שפירסמה מאז, לצד עשרות קובצי סיפורים, שירה, יומנים וספרי ביקורת, מציבים אותה כאחת הסופרות האמריקאיות הפוריות ביותר בדורות האחרונים. למן סיפוריה הראשונים מתנודדת יצירתה של אוטס – למורת רוחם של כמה ממבקריה – בין הספרות ה"גבוהה" לבין דגמים פופולאריים ואף "סנסציוניים". אוטס חיברה, בין השאר, סיפורי מתח ואימה מובהקים (מקצתם כונסו בקבצים – *Haunted* [1994], *Faithless* [2001], ורבים אחרים) וסאגות משפחתיות "אפלות" (בלפלר, הוצאת מעריב, 1985); כך, למשל, הרומאן זומבי (1995) מוסר בגוף ראשון את סיפורו של נער, העורך לקורבנותיו הצעירים לובוטומיה במרתף ביתו; ונובלה מעוררת-מחלוקת מ-2003 ראתה אור תחת הכותרת הסוגסטיווית "Rape: A Love Story". אך המעניינות שביצירותיה של אוטס נזקקות לעולם הדימויים הגותי כדי לגולל בעזרתו את עלילת האימים של החניכה המינית המודרנית. כך, הרומאן חיות (כנרת זמורה ביתן, 2005) – אחת מיצירותיה הספורות של אוטס שתורגמו לעברית בעשורים האחרונים – מביא את סיפורה של נערה נשבית בקסמו של מורה כריזמתי בסדנת כתיבה, המביא לתלמידותיו בשורה של שחרור מיני. עד-מהרה מגלה השחרור את צידו הברוטאלי, והגיבורה מגלה שפורקנה הוא אתנן המוגש לאדון מסוג חדש, עריץ יותר מקודמו.

ביצירותיה הרבות, בקול המספר הקודח וקצר-הנשימה הטיפוסי לה, מטבילה אוטס את הליברליות בגווניה העכורים של האגדה הניאו-גותית. ה"נשיות" נפדית בטקס אכזרי, שבו משנת הגיבורה לחשים מוכתבים ומחוללת לצילי שירתם של מכשפים חורש-ירעה. כוהניו של הביטוי המיני מורים לגיבורותיה של אוטס את הדרך אל "עצמן" ובעצם מגרשים אותן לארץ-גזירה שאין ממנה חזרה – "מרחבים עצומים שקוני מעולם לא ראתה ולא הכירה, ורק ידעה שאליהם היא הולכת" (מתוך "אנה תלך ומאין תבוא"). לא את סיפורה של

ה"סטייה" מגוללות העלילות האלה אלא את דרך ההרגל – את הנורמה של ה"הבשלה" המינית.

ב־2005 ניצב אחד מספריה של אוטס, שנועד לבני הנעורים דווקא ("סקסי", 2008, הוצאת הקבה"מ) במרכזה של מחלוקת ציבורית: הספר מביא את סיפורו של נער, שנחשף למה שנהוג לכנות "הטרדה מינית" מצד המורה שלו. הקהילה, והקוראים עמה, נזעקת לבער את הנגע: במהלך מתוזמר-בקפידה של "היסטריה" קיבוצית, מפוטר המורה, נרדף, ובסופו של דבר נדחף, לרווחת הכלל, לידי התאבדות. כעת יכול הנער לחזור לדרך-המלך של החניכה המינית הסדירה. אלא שכאן הולמת אוטס בפניהם של קוראיה: ה"גדילה" המינית המתוקנת – מסיבות, מזמוזים ראשונים, איבוד-בתולים גמלוני בחסות אלכוהול וכו' – מובאת כעלילה אלימה של גופים נדחקים ונדרסים, אונסים ונאנסים – קונסטלציה דינמית של יחסי-כוח ותבניות-שררה שאין בה ולו רגע אחד של "שוויון" או "אוטונומיות"; במבט לאחור, האפיזודה החולפת עם המורה במכונית מסתמנת כניסיון להתעכב עוד קצת בגן-העדן המדומיין של הילדות, להאריך כדי ליטוף או שניים את הדרך לזירת הפשע של המיניות הנורמטיבית; ממש כמו מספרת אמריקאית גדולה אחרת – פלאגרי אוקונור הקתולית – אוטס מיטיבה לדעת כי הדרך אל ה"בחירה" ואל ה"ריבונות" ושאר מותרות בני הזמן עוברת דרך ליבה טראומטית – בית-המלאכה המזיע, שבו מרוקעת התודעה הליברלית במכות פטישים; האלימות המפעמת ביסוד המצאתה של החירות.